

## EINE BRONZEFIBEL AUS DEM LAGER VON MEHADIA

Doina BENEĂ, Paul DINULESCU, Victor BUNOIU

(Universitatea de Vest Timișoara)

**Abstract:** *In 2009, at the North gate of Mehadia camp, bronze fibulas showed up almost intactly. The piece, made of bronze casting was massive, with mounting rod made of iron head, hidden by a bronze tube, the needle being broken. Here, there is a repair made with a iron needle that keeps just the rolling ring. Fibulas is in the category of pieces equipped with hinged parts. Fibulas has a long curved arc finished with a trapezoidal plate attached to the outer edge of the tubing where it was inserted iron rod for fixing the needle fibulas. In section, the spring has a rectangular profile. At each end a button is fixed. Port pin is wide, finished with a faceted polyhedral button, but now worn out. The decoration is made of incised geometric motifs. The piece belongs to a particular type of fibulas called Hrušica, found mainly in northern Italy, southern Austria and Slovenia today. Findings are known both in camps and in the inventory of some tombs. Dating this category of fibula is attributed to the late Roman era, and between the third century and the end of the fifth century A.D.*

## O FIBULĂ DE BRONZ DIN CASTRUL DE LA MEHADIA

**Rezumat:** *În 2009, la poarta de nord a castrului de la Mehadia a apărut o fibulă de bronz aproape intactă. Piesa, executată din bronz prin turnare, era masivă, cu tija de fixare a capului realizată din fier mascată de un tub din bronz, acul fiind rupt. Aici, se constată o reparare făcută cu un ac din fier de la care se păstrează doar inelul de fixare. Fibula intră în categoria pieselor dotate cu balama. Fibula prezintă un arc curbat prelung terminat cu o placă trapezoidală fixată pe marginea exterioară a tubulaturii în care a fost introdusă tija de fier pentru fixarea acului fibulei. În secțiune, arcul are un profil rectangular. La fiecare dintre capete este fixat câte un buton. Port-agrafa este lată, terminată cu un buton fațetat poliedric, dar acum uzat. Decorul este realizat din motive geometrice incizate. Piesa aparține unui tip aparte de fibulă denumit Hrušica, descoperit mai ales în nordul Italiei, sudul Austriei și Slovenia de astăzi. Descoperirile sunt cunoscute atât în castre cât și în inventarul unor morminte. Datarea acestei categorii de fibule este atribuită epocii romane târzii, respectiv între sfârșitul secolului al III-lea și sfârșitul secolului al V-lea p. Chr.*

## ARMATEURS ET MARCHANDS DE NICOMÉDIE DANS LA MEDITERRANÉE À L'ÉPOQUE ROMAINE

Octavian BOUNEGRU

(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași)

**Abstract:** *Nicomedia importance in the context of the economic life of the empire, emphasized repeatedly, was determined by the place it occupies in the structure of the city of Propontis merchandise traffic. There is a genuine commercial expansion of Nicomedia owners and traders to the Central Mediterranean, particularly in the era of the Principality.*

## ARMATORI ȘI COMERCIANȚI DIN NICOMEDIA ÎN MEDITERANĂ ÎN EPOCA ROMANĂ

**Rezumat:** *Importanța Nicomediei în contextul vieții economice a Imperiului, evidențiată în repetate rânduri, era determinată de locul pe care îl ocupa acest oraș în structura traficului de*

mărfuri din Propontida. Se constată o veritabilă expansiune comercială a armatorilor și a comercianților din Nicomedia către Mediterana Centrală, mai cu seamă în epoca Principatului.

## **THE TOPOGRAPHY AND THE ARCHAEOLOGICAL MATERIAL OF THE EARLY CHRISTIAN PERIOD IN CONTINENTAL CROATIA**

Marija BUZOV  
(Institute of Archaeology Zagreb)

**Résumé:** *Bref aperçu sur l'histoire des martyres et des villes et sites en Pannonie. Courte synthèse présentant les connaissances archéologiques et témoignages archéologiques sur la topographie paléochrétienne. Apport des fouilles récents à la connaissance topographique de les villes et sites de la Croatie Continental.*

## **TOPOGRAFIA ȘI MATERIALUL ARHEOLOGIC DIN PERIOADA CREȘTINĂ TIMPURIE DIN CROAȚIA CONTINENTALĂ**

**Rezumat:** *Scurta prezentare a istoriei martirilor, a orașelor și siturilor din Pannonia. Scurt rezumat care să evidențieze cunoștințele și dovezile arheologice referitoare la topografia paleocreștină. Contribuție la cunoașterea topografică a orașelor și a siturilor din Croația continentală*

## **A PROPÓSITO DE LA IMAGEN DINÁSTICA DE TRAJANO**

M.<sup>a</sup> Pilar GONZÁLEZ-CONDE PUENTE  
(Universidad de Alicante)

**Résumé:** *L'arrivée de Trajan au trône de Rome signifia le triomphe des Ulpii. Plinie l'Ancien fut le responsable de faire un éloge public à la gens dans son Panégyrique. Après la victoire à Dacie, le Prince eut la force politique suffisante pour effectuer certains changements et aussi, quelques années plus tard, son programme dynastique, en exprimant dans les messages monétaires le remerciement à sa famille et à ses alliés politiques.*

## **DESPRE IMAGINEA DINASTICĂ A LUI TRAIAN**

**Rezumat:** *Venirea lui Traian pe tronul Romei a însemnat triumful Ulpiei. Pliniu cel Bătrân a fost desemnat pentru a elogia public oamenii în panegiricul său. După cucerirea Daciei, împăratul a avut suficientă putere politică pentru a face unele modificări și, de asemenea, câțiva ani mai târziu, programul său dinastic, exprimând prin emisiuni monetare recunoștința față de familia sa și față de aliații săi politici.*

## **SOME NOTES ON THE CLERICAL EXILE IN THE BYZANTINE EMPIRE. SINCE THE END OF ANTIQUE WORLD TO THE MACEDONIAN ASCENSION**

Bogdan-Petru MALEON  
(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași)

**Abstract:** *In Byzantium, the opposition of some clerics towards the official religious policy often resulted in their submission and exclusion within the community, as Church and Empire were reinforcing each other. So any dispute attracted the sanction which came both from the ecclesiastical and the secular rulers. Since the emperors (basileus) were considered to be the protectors of the true faith, because of a decision given by the Divinity in the same time with the reception of the throne, the imperial propaganda associated with impiety any form of appeal to the decision of the sovereigns. From the theoretical point of view, this concept related to the idea that the political dominium and the ecclesiastical jurisdiction were very similar, so that the universal sovereignty of the kings implies unlimited validity of their judgments. Most emperors proved to be very cautious in their relation with the clerics, so that those who were famous were first exiled near Constantinople, thereby aiming to test the public attitude of the population living in the capital. Depending on their response, the exiled clerics were either called back or transferred to a more distant place, usually close to the eastern borders of the empire or to an island.*

### **CÂTEVA OBSERVAȚII DESPRE EXILUL CLERICILOR ÎN IMPERIUL BIZANTIN, DIN ULTIMA PERIOADĂ A LUMII ANTICE PÂNĂ LA ASCENSIUNEA MACEDONEANĂ**

**Rezumat:** *În Bizanț, opoziția clericilor față de politica religioasă oficială se solda adesea cu depunerea și excluderea din sânul comunității, deoarece Biserica și Imperiul se susțineau reciproc și orice contestare atrăgea atât sancțiunea venită pe filieră ecleziastică, cât și pe cea laică. Întrucât basileii erau considerați apărătorii dreptei-credințe, în virtutea unui mandat acordat de Divinitate o dată cu înscăunarea, propaganda imperială a asociat orice formă de contestare a deciziilor suveranilor cu o impietate. Din punct de vedere teoretic, această concepție se raporta la ideea potrivit căreia dominium politic și jurisdicția ecleziastică coincideau, astfel încât suveranitatea universală a împăraților implica valabilitatea nelimitată a hotărârilor lor. Majoritatea basileilor s-au arătat prudenți față de oamenii Bisericii, astfel încât cei care beneficiau de popularitate erau exilați într-o primă fază în apropiere de Constantinopol, prin aceasta urmărindu-se să se testeze atitudinile publice ale populației din capitală. În funcție de reacția acesteia, cei surghiuniți erau rechemați sau se făcea transferul într-un loc îndepărtat, de regulă la granițele orientale ale Imperiului sau într-o insulă.*

### **LE CULTE INDIGENE DE LA BELLONE MICRASIATIQUE**

Iulian MOGA  
(Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași)

**Abstract:** *The article aims to present the origin and the evolution of the indigenous Anatolian sun-goddess from the remotest times to the Roman period, insisting on the origins of her name, the cultural forms, functions, iconographical differences between the Anatolian and the Roman counterpart, and mostly, on her peculiar way of adoption into the Roman world.*

### **CULTUL INDIGEN AL BELLONEI MICROASIATICE**

**Rezumat:** Acest articol are drept scop prezentarea originii și a evoluției zeiței soarelui indigene din Anatolia din cele mai vechi timpuri ale perioadei romane, insistând asupra originilor numelui ei, a formelor culturale, a funcțiilor, a diferențelor iconografice dintre zeitatea anatoliană și echivalentul ei roman, și mai ales, a modului deosebit de acceptare de către lumea romană.

## **SOCIETY AND RELIGION IN ILIȘUA (DACIA)**

Sorin NEMETI

(Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca)

**Abstract:** In the last two centuries a big number of epigraphic and sculptural documents was discovered inside the civil settlement which is near the auxiliary camp from Ilișua (Bistrita - Nasaud). This settlement belong to a community having the right of self-government which was called Arcobadara, a toponym which was also certified by the famous ancient geographer, Ptolemy. We can get some information about the inhabitants of this place with an indigenous name, first, by analyzing the epigraphic and sculptural documents which were produced and used by them. The inhabitants' names and their religious preferences can give us some information about those people who lived in Arcobadara between the 2nd and the 3rd century A.D. The documents which are to be analyzed contain 90 epigraphic monuments, sculptures, and also votive, funeral and honorary monuments. It was easy to understand that, in spite of the initial recruitment from the German tribe of the tungers (the unit which camped here was known as Tungrorum Frontoniana), the presence in Ilișua of the Celtic and Germanic elements was quite small. The preserved monuments give the image of a small community with lots of Roman elements. Some cognomina (nume) still indicate the provincial origin of some persons or families, but people having these names belong to a Roman society. In spite of the indigenous name of this settlement, nothing indicates the presence of Dacians. The names present here are Latin, Greek, Thracian (at the south part of the Danube) or Celtic. The same happens with the gods worshiped here, they belong mostly to the Greco-Roman pantheon. But it is true that the inscriptions and the sculptural monuments allow the reconstruction only of a partial picture of a society, image which reflects only the groups which were socially active. At Ilișua these categories are represented mainly by soldiers and their families, by Roman citizens, landowners, all of them being active in the social life. Others, the Dacians, are marginalized to some extent and their names and presence do not appear in written and figurative sources.

## **SOCIETATE ȘI RELIGIE ÎN ILIȘUA (DACIA)**

**Rezumat:** În ultimele două secole, un număr considerabil de monumente epigrafice și sculpturale au fost descoperite în așezarea civilă născută lângă castrul auxiliar de la Ilișua (jud. Bistrița – Năsăud). Așezarea civilă era o comunitate cu drept de autoguvernare și se numea Arcobadara, toponim atestat și de geograful Ptolemeu. Date despre locuitorii acestei așezări cu nume indigen putem obține, în primul rând, prin analiza monumentelor epigrafice și sculpturale pe care le produc și utilizează. Onomastica locuitorilor și preferințele lor religioase ne pot spune câte ceva despre oamenii care au trăit în Arcobadara în secolele II-III p. Chr. Materialul supus analizei conține 90 de monumente epigrafice și sculpturale, votive, funerare sau onorifice. S-a putut observa că, în ciuda recrutării inițiale din tribul german al tungrilor (unitatea campată aici fiind ala I Tungrorum Frontoniana), prezența elementelor celto-germanice la Ilișua este destul de redusă. Monumentele păstrate transmit imaginea unei micro-societăți puternic romanizate. Unele cognomina indică încă originea provincială a unor personae sau familii, dar purtătorii acestor nume sunt integrați într-o societate bine romanizată. În ciuda numelui indigen al așezării, nimic nu indică prezența dacilor. Numele păstrate sunt latine, grecești, tracice (sud-dunărene) sau celtice și zeii adorați aparțin, în majoritatea lor, panteonului oficial greco-roman. Este însă adevărat că inscripțiile și monumentele

sculpturale permit restituirea doar a unui tablou parțial al unei societăți, tablou ce reflectă doar grupurile active social. La Ilișua aceste categorii sunt reprezentate în principal de soldați și familiile lor, cetățeni romani, proprietari de pământ, toți activi civic. Ceilalți, dacii, sunt într-o anumită măsură marginali și nu apar în sursele scrise și figurate.

## **LOS VETERANOS LEGIONARIOS EN *BRITANNIA***

Juan José PALAO VICENTE  
(Universidad de Salamanca)

**Resumen:** *En este artículo se estudian los veteranos legionarios en Britannia romana. A partir del análisis de la documentación epigráfica se examinan los diferentes aspectos de este colectivo, haciendo hincapié en los lugares de retiro, en la procedencia geográfica y en la inserción en la vida provincial de estos antiguos militares. Aunque los datos son muy escasos, todo parece indicar que los veteranos retirados en Britannia siguieron las mismas pautas de comportamiento que el resto de sus camaradas en las otras provincias del Imperio.*

**Abstract:** *This article studies the legionary veterans in Roman Britain. The different aspects of this group are examined from the analysis of the epigraphic documentation, stressing the retirement places, the geographical origin and the insertion in provincial life of these old soldiers. Although data are very scarce, there is every indication that the veterans who retired in Britannia followed the same behaviour patterns as the rest of their colleagues in other provinces of the Empire.*

## **VETERANII LEGIONARI DIN *BRITANNIA***

**Rezumat:** *Acest articol are în vedere veteranii legionari din Britania romană. Aspectele diferite ale acestui grup sunt examinate prin analiza documentației epigrafice, evidențiind locurile de retragere, originea geografică și integrarea soldaților bătrâni în viața de provincie. Deși, informațiile sunt puține, există dovezi conform cărora veteranii care s-au retras în Britannia au urmat aceleași modele de comportament ca și restul colegilor lor din celelalte provincii ale Imperiului.*

## **BOUNDARY DISPUTE BETWEEN SPARTA AND MESSENE**

Marcin PAWLAK  
(Nicolaus Copernicus University in Torun)

**Résumé:** *Les conflits entre cités voisines à propos d'un tracé de frontières ou d'un territoire contesté étaient très fréquents dans le monde de polis de la Grèce antique. Ils ne se sont pas éteints même à l'époque impériale. L'auteur analyse le conflit entre Messène et Sparte pour la possession de la Denthéliatide: région qui s'étendait sur le bassin supérieur du Nédon au cœur du Taygète. Les Messéniens reçurent cette région grâce à une décision prise par Philippe II après la bataille de Chéroné en 338 av. n.è. A partir de cette date les Spartiates essayaient de profiter de toute l'occasion possible pour récupérer la région contestée. Le conflit était donc séculaire et a trouvé la solution, semble-t-il, décisive au II s. de. n. è.*

## **DISPUTELE TERITORIALE DINTRE SPARTA □ I MESSENE**

**Rezumat:** *Conflictele dintre orașele vecine legate de trasarea frontierei sau de teritoriile aflate în litigiu erau foarte frecvente în orașele grecești antice. Ele nu s-au încheiat nici în perioada imperială. Autorul analizează conflictul dintre Messena și Sparta pentru stăpânirea Denteliatidei – regiune care se întindea de la bazinul superior al Nedonului, până în inima munților Taugetos. Locuitorii Messenei au reprimut această regiune în urma deciziei lui Filip al II-lea, după bătălia de la Cheroneea din 338 î.Hr. Începând cu această dată, spartanii au încercat să profite de toate ocaziile ivite pentru a recupera regiunea disputată. Așadar, conflictul a fost secular și se pare că și-a găsit rezolvarea în secolul al II-lea d.Hr.*

## **MEDIANA – FAUBOURG RESIDENTIEL DE NAISSUS**

Vladimir P. PETROVIĆ  
(Académie serbe des Sciences et des Arts,  
L`Institut des études balkaniques, Belgrade)

**Résumé:** *Médiana était une agglomération de type ouvert, à quelques trois milles de Naissus, qui s'est formée à la fin même du IIIe et au début du IVe siècle le long du tracé de la voie conduisant à l'est, en direction de Serdica et, au-delà, de Constantinople. Une question s'impose, à savoir la détermination du lieu où séjournaient les empereurs romains lors de leur passage à Naissus. Est-ce qu'on pourrait considérer Médiana comme la résidence des empereurs romains ?*

## **MEDIANA – SUBURBIE REZIDENȚIALĂ A ORAȘULUI NAISSUS**

**Rezumat:** *Mediana era o aglomerație de tip deschis, la aproximativ cinci kilometri de Naissus, care s-a format la sfârșitul secolului al III-lea și începutul secolului al IV-lea, de-a lungul drumului care conduce spre est, în direcția Sardica și de acolo la Constantinopol. Se impune determinarea cu precizie a locului unde împărații romani staționau în trecerea lor spre Naissus. Am putea considera Mediana ca o reședință a împăraților romani?*

## **FREE-STANDING MEDALLIONS WITH PORTRAITS IN UPPER MOESIA**

Sanja PILIPOVIĆ  
(Serbian Academy of Science and Art,  
Institute for Balkan Studies, Belgrade)

**Abstract:** *The subject of this research paper presents Upper Moesian funerary monuments in the form of medallions. It has been analyzed their form and iconography, but also the origin of the donors and the artists who made them as well. The examples of these medallions highlight the connections between Upper Moesia and Noricum and Pannonia and thus with the artistic centres of northern Italy on one hand, and with the province of Dacia on the other.*

## **MEDALIOANE – PORTRET DIN MOESIA SUPERIOR**

**Rezumat:** *Subiectul acestei lucrări de cercetare prezintă monumentele funerare din Moesia Superior sub formă de medalioane. Au fost analizate forma și iconografia și, de asemenea, originea donatorilor și a artiștilor care le-au făcut. Exemplele acestor medalioane evidențiază conexiunile dintre Moesia Superior și Noricum și Pannonia și, de asemenea, cu centrele artistice din nordul Italiei, pe de o parte, și cu provincia Dacia, pe de altă parte.*

